

SKOLAN EN GRUND FÖR LYCKAD INKLUDERING

- Nyanlända barn och unga i Norden

Nordens
välfärdscenter

Skolan en grund för lyckad inkludering - Nyanlända barn och unga i Norden

Redaktör: Judit Hadnagy

Texter: Anna Gärdegård, Jenny Tägtström, Joan Rask, Caroline Jonsson,
Ann Patmalnieks och Oddrun Midtbø

Fotografer: Joakim K E Johansson, Oddrun Midtbø, Joan Rask, Kicki Nilsson,
Anna Gärdegård, Laura Mendelin, Mostafa Mohammad Ali & Mostphotos

Redaktion: Judit Hadnagy och projektledare Anna Gärdegård

Ansvarig utgivare: Ewa Persson Göransson

Grafisk design: Idermark och Lagerwall Reklam AB

Tryck: TB Screen AB

ISBN: 978-91-88213-25-9

Upplaga: 700

Nordens välfärdscenter Sverige
Box 1073
101 39 Stockholm
Tel: +46 8 545 536 00
info@nordicwelfare.org

Nordens välfärdscenter Finland
Mannerheimvägen 168 b
00271 Helsingfors
Tel: +358 20 7410 880
helsingfors@nordicwelfare.org

Publikationen kan beställas i tryckt format eller laddas ner på
www.nordicwelfare.org

Innehåll:

Förord.....	4
Råd från forskning och praktik.....	6
Skolan en arena för inkludering.....	8
Hur många har kommit och till vilka länder.....	12
Flexibel skola skapar bra mottagande för nyanlända.....	16
Tosprogede børn skal hurtigt ud af modtagerklasserne.....	21
God struktur är lösningen för Örebro kommun.....	26
Friskola visar vägen med sommarskola.....	29
Utbildningssystem och organisering av skola.....	31
Socialarbetaren ett stöd för unga i skolmiljön.....	37
Vinje ønsker flyktingene velkommen.....	41
Läs mer om integration och unga i Norden.....	47

Förord

Mellan åren 2011–2016 har närmare 200 000 barn och unga kommit som asylsökande till de nordiska länderna, ensamma eller med sin familj. Den viktigaste arenan för inkludering och integration av nyanlända barn och unga är skolan.

Vi vet genom forskning att en genomgången grundskola är den enskilt viktigaste skyddsfaktorn mot en rad framtida sociala problem, oavsett familjens socioekonomiska bakgrund. I dag står även många unga i Norden utan fullföljd gymnasie- och yrkesutbildning. För dem är utsikterna till arbete avsevärt försämrade och risken större att hamna i utanförskap.

Nyanlända barn och unga ska få samma möjligheter som sina jämnåriga kamrater till att i framtiden kunna etablera sig på arbets-

marknaden, få en stabil inkomst och aktivt kunna delta i samhällslivet. Det finns därför all anledning till kraftsamling och att ta del av kunskap från forskning och praktiska erfarenhet om hur vi kan skapa goda förutsättningar för lärande och inkludering i skolan.

I denna skrift har vi intervjuat forskare och praktiker med lång erfarenhet och kunskap på området. Vi hoppas att deras erfarenheter ger inspiration och idéer till det viktiga arbete som görs i dag och i framtiden.

Ewa Persson Göransson
Direktör
Nordens välfärdscenter

Råd från forskning och praktik

Här presenterar vi några av de viktigaste erfarenheterna från forskning och intervjupersonerna i den skrift du håller i handen.

Ta reda på elevens kompetenser och styrkor och möt dem med höga förväntningar.

Positiva förväntningar från omgivningen på barnens studieresultat, tillsammans med en stöttande miljö, är viktiga nyckelfaktorer för alla barn. För nyanlända är det särskilt viktigt att ta reda på barnets tidigare kunskaper och erfarenheter så att det pedagogiska och sociala stödet anpassas till rätt nivå.

Underlätta för barn och ungdomar att både kunna behålla sin hemkultur samtidigt som de anpassar sig till och lär sig om den nya kulturen.

Lyft fram elevernas olika bakgrund i olika lärosammanhang så att det stärker barnen och deras ömsesidiga inbördes relationer i klassen.

Skapa möjligheter för föräldrarna att bli inkluderade i barnens utbildning.

Ge information om skolan och återkoppling på hur det går för barnen på ett sätt som för-

äldrarna kan ta till sig. Använd föräldrastöd-satsar som är anpassade till nyanländas situation och behov, eller inkludera nyanlända föräldrar i befintliga föräldragrupper. Lärare kan också behöva känna till den integrationsprocess som föräldrarna går igenom och hur det kan påverka föräldrarna på olika sätt.

Utbilda lärare i att identifiera psykisk ohälsa så att elever som behöver hjälp kan få rätt hjälp.

Barnen och ungdomarna kan ha skrämmande och traumatiska upplevelser bakom sig. Mycket av det läkande och återhämtande arbetet sker av stöd från personer i vardagen, såsom i skolan och inte i direkt behandling eller terapi. Det behövs därför kunskap om och pedagogiska verktyg för att arbeta med barn som bär på trauman, till exempel att arbeta med förutsägbarhet och trygghet.

Samverka med olika aktörer och ta hjälp av det omgivande samhället.

Det kan ske genom att till exempel skola, socialtjänst och aktörer som civilsamhället utvecklar samarbeten. Det förutsätter bland annat överenskommelser, strukturer, tillgång till lokaler med mera.

– Både skola och förskola är oerhört viktiga integrerings och inkluderingsarenor i förhållande till barnens framtid och möjligheter. För nyanlända med flyktingbakgrund är det extra angeläget att de så snabbt som möjligt får komma igång med en vardag med skola och vänner och allt det som hör ett vanligt liv till.

Det säger Hildegunn Fandrem, professor i pedagogik vid Læringsmiljøsentret, Universitetet i Stavanger. Fandrem forskar om psykosocial anpassning hos invandrarungdomar, hur de anpassar sig till en ny kultur och hur de har det psykologisk, känslomässigt och socialt. Hennes senaste forskning handlar om inkluderingsprocesser i flerkulturella klassrum.

En brygga mellan olika kulturer

För nyanlända elever kan skolan fungera som en brygga mellan livet i familjen och det nya livet i Norge. I skolan och förskolan förmedlas de värderingar och attityder som anses viktiga i det norska samhället. Fandrem menar att det är viktigt att barnen upplever trygghet och tillhörighet i den norska skolan, det utgör nyckeln till att hitta sig själv och sin plats i det nya samhället.

I skolan kan man diskutera värderingar och idéer som skiljer sig mellan olika kulturer och tillsammans undersöka hur man kan hantera situationer när de krockar med varandra, säger hon.

Som lärare kan man välja att lyfta fram elevernas olika bakgrund i skilda sammanhang på ett sätt som stärker barnen och deras relation

till sina klasskamrater. Det går att väva in det i undervisningen; pratar man om vikingar kan man lyfta fram vikingarnas strapatser under sina resor till Turkiet, om man har en elev från Turkiet, och samtidigt peka på att det idag är ett vanligt semesterresemål för många nordbor. Vid religionsundervisningen kan eleverna själva delta i undervisningen och berätta om "sin" religion.

Barn med båda kulturer klarar sig bäst

Den kanadensiske psykologiprofessorn John Berry har identifierat fyra huvudsakliga strategier som individer använder i mötet med, och i anpassningen till en ny kultur. En strategi kan här ses som något en person medvetet eller omedvetet väljer, men det kan också handla om omgivningen och idéströmningar i samhället, exempelvis kan attityder och beteenden från skolpersonal påverka hur elever behandlas och vilka möjligheter de ges. I sådana fall påförs strategin i utifrån.

De fyra strategierna är integrering, assimilerings, segregation och marginalisering. Forskarna på Læringsmiljøsentret i Stavanger har utgått från dessa fyra begrepp och samtidigt använt indikatorer för inkludering när de analyserat hur nyanlända barn och unga anpassar sig till sitt nya liv i Norge.

Om en person värdesätter och behåller den ursprungliga kulturen, sida vid sida med anpassning till den nya kulturen så definieras det som att han eller hon valt en *integrerande* strategi.

Hildegunn Fandrem.

– Studier visar att de barn och unga som har den här strategin klarar sig bäst både psykiskt och socialt, säger Hildegunn Fandrem.

Assimilering som strategi fokuserar på att nyanlända fortast möjligt ska anpassa sig till den nya kulturen, den ursprungliga kulturen värderas lite. En del menar att Norge till större del har assimileringspolitik snarare än integreringspolitik, säger Fandrem. Det kan handla om hur samhället utformar insatser för nyanlända, men också om språk- och begreppsbruk från både politiker och i media.

– För skolanställda kan det vara viktigt att vara medveten om hur debatten för tillfället förs så att lärare och rektorer kan göra medvetna val för elevernas bästa, och inte rutinmässigt välja de lösningar som förespråkas för tillfället, säger hon.

Segregering som strategi handlar om att fortsätta leva i den ursprungliga kulturen och inte ta del av den nya. Det är i de flesta fall inte aktuellt för barn och unga som går i förskola och skola, men för deras mödrar som kanske går hemma kan det vara en verklighet. Om föräldrarna har bristande kunskap om och förståelse för det samhälle man flyttat till kan det också påverka barnen och kontakten med skolan, till exempel på grund av språksvårigheter.

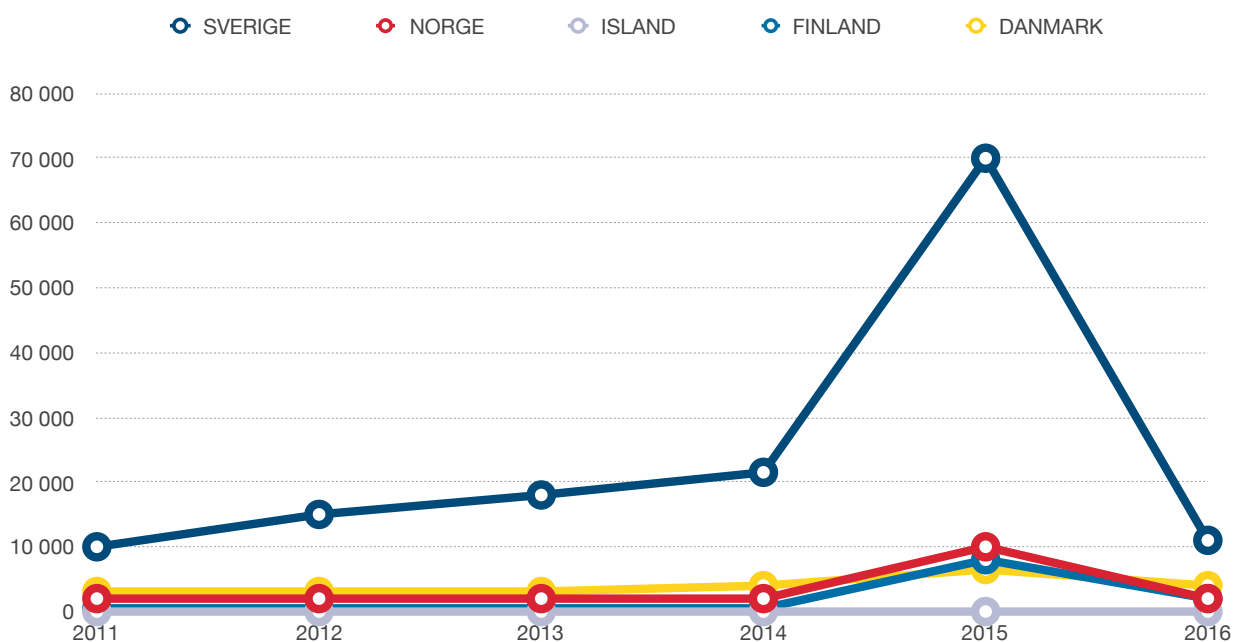
Den fjärde strategin *marginalisering* innebär att en person distanserar sig både från sin ursprungliga kultur och från kulturen i majoritetssamhället. Rasism kan underblåsa den här strategin. Personen känner sig varken välkommen eller delaktig i majoritetssamhället eller i den ursprungliga kulturen. Den här strategin kopplas ofta till kriminalitet och kan också leda till radikalisering.

Hur många har kommit och till vilka länder?

SAMMANSTÄLLT AV: Gustaf Norlén, Nordregio

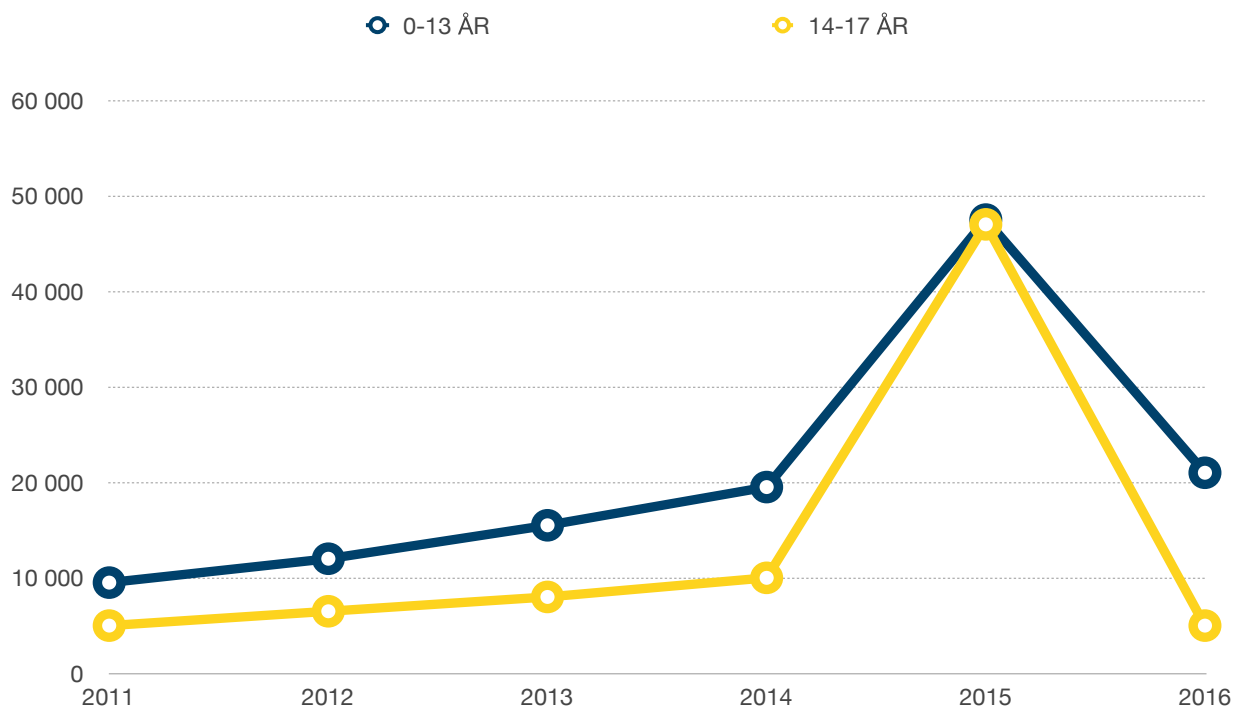
Under åren 2011-2016 kom det nästan 200 000 asylsökande barn till Norden. Flest barn och unga kom till Sverige medan Island var det land som hade färre asylsökande. Barnen som kommer är unga och det är långt fler pojkar än flickor som kommer.

Figur 1) Asylsökande barn och unga 2011-2016

Mellan åren 2011 och 2016 har det kommit totalt 196 665 asylsökande barn till de nordiska länderna. De allra flesta av dessa (148 725) sökte asyl i Sverige, därefter följde Norge (21 625), Finland (16 570), Danmark (12 510) och Island (460). Källa: Eurostat

Figur 2) Asylsökande barn och unga i Norden 2011-2016 uppdelat på ålder

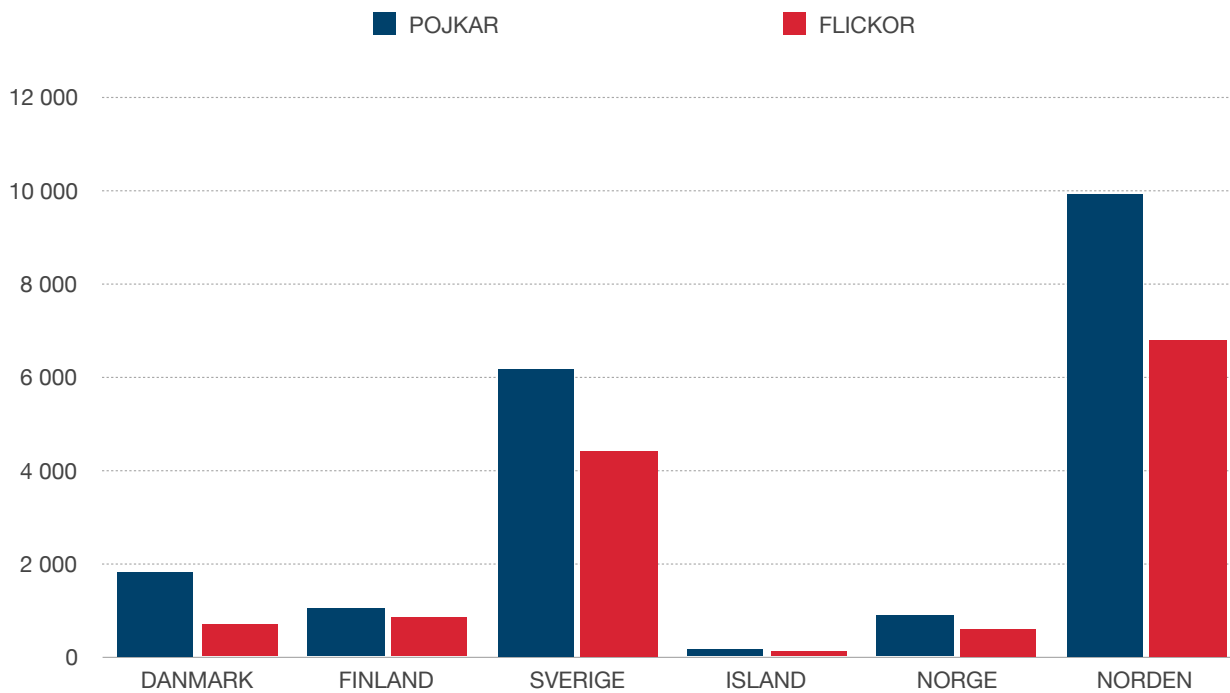
Majoriteten av asylsökande barn 2011-2016 är i åldersgruppen 0-13 år förutom 2015 som är ett undantag vad gäller åldersstrukturen. Källa: Eurostat

Figur 3) Totalt antal asylsökande barn och unga 2011-2016 per land

Land	0-13 år	14-17 år	Total
Danmark	10040	6530	16570
Finland	7955	4555	12510
Sverige	85845	59655	145500
Island	365	95	460
Norge	11830	9795	21625
Norden	116035	80630	196665

Källa: Eurostat

Figur 4) Asylsökande barn och unga 2016 per kön

I alla nordiska länder är det fler asylsökande pojkar än flickor. Källa: Eurostat

Figur 5) 2016. Totalt antal ensamkommande barn och unga samt totalt antal asylsökande barn och unga i de Nordiska länderna och EU.

Land	Ensamkommande barn och unga	Totalt antal asylsökande barn och unga	Andel ensamkommande barn och unga av det totala antalet asylsökande barn
Danmark	1 219	2 410	50,6
Finland	401	1 700	23,6
Island	18	275	6,5
Norge	320	1 174	27,3
Sverige	2 199	10 909	20,2
Norden	4 157	16 468	25,2
EU	63 125	398 375	15,8
Världen	75 000	i.u.	i.u.

Datakälla: DK: Udlændingestyrelsen och Eurostat; FI: Migrationsverket; IS: Útlendingastofnun och Eurostat; NO: Utlendingsdirektoratet; SE: Migrationsverket; EU: Eurostat; Världen: UNHCR

* i Danmark inkluderas även de som är 18 år i totalt antal asylsökande barn och unga.

Flexibel skola skapar bra mottagande för nyanlända

Nihad Bunar, professor vid Stockholms universitet

TEXT: Anna Gärdegård **FOTO:** Joakim K E Johansson

Nej, en modell passar inte alla. För att nyanlända barn och unga ska få ett bra mottagande i skolan är det viktigt att det finns en organisatorisk modell som anpassas efter eleven och inte tvärtom. Det menar Nihad Bunar, professor på Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.

– Det viktiga är vad du gör med eleverna när de befinner sig i skolan. De behöver undervisning och stöd utifrån sina individuella behov och kunskaper. För att klara det behöver det finnas en bred flexibilitet inom den egna organisationen.

Nihad Bunar forskar om skolans villkor i det mångkulturella samhället och om relationer mellan migration och utbildning. Förutom en flexibel organisationsmodell framhåller han ett par andra faktorer som viktiga för att nyanlända unga ska kunna gå ut skolan med kunskaper och betyg och även kunna komma in på ett nationellt gymnasieprogram.

– Det handlar om innehåll eller kvalitet i undervisningen och att skolan kontinuerligt följer upp hur det går för eleven för att kunna anpassa det pedagogiska och sociala stödet. Positiva förväntningar från omgivningen på barnens skolresultat och samarbete med föräldrarna är andra viktiga nyckelfaktorer, säger Nihad Bunar.

De vanligaste organisatoriska modellerna som används i Sverige för nyanlända barns skolgång kallas förberedelseklasser och direktintegrering. I förberedelseklasser är nyan-

lända elever avskilda från de andra eleverna och i direktintegrering går de nyanlända eleverna direkt in i den ordinarie klassen.

En modell passar inte alla

Nihad Bunars forskning visar att det finns fördelar och nackdelar med båda formerna. Kritiken mot förberedelseklass gäller bland annat isolering, segregation och att integrering i samhället fördröjs. Kritiken mot direktintegrering handlar om att det inte alltid följs av det stöd eleven behöver. Forskare har sett att olika typer av pedagogiskt och socialt stöd ofta är tätt kopplat till om eleven befinner sig i förberedelseklass eller inte. När eleven senare går in i en ordinarie klass kan insatser som exempelvis studiehandledning upphöra eller minskas till ett minimum.

I Sverige har vi varit inriktade på att hitta en organisationsmodell som alla ska använda och som ska kallas best practice, menar Nihad Bunar. Men, påpekar han, det fungerar inte eftersom verkligheten är mer komplex än så. Nyanlända har olika bakgrunder och behov och även kommuner och skolor har olika förutsättningar. En modell passar inte alla.

– Det som krävs är en flexibilitet i den lokala organisationen så att eleven kan få tillgång

till pedagogiskt stöd och undervisning utifrån sina egna behov och kunskaper. Förberedelseklass, direktintegrering eller andra varianter bestäms utifrån denna viktiga princip. Det är dags att lämna modelltänkandet, säger Nihad Bunar och tillägger:

– För att den lokala skolan ska kunna ha en flexibilitet som innebär att den möter eleven där han eller hon befinner sig måste huvudmän och rektorer ha kunskaper om och förstå de olika organisatoriska och pedagogiska modellerna samt deras för- och nackdelar.

Hur vet vi att vi gör rätt?

Nyckelfrågan, som Bunar menar att varje huvudman eller skolledare bör ställa sig är: Leder vår skolas sätt att organisera och genomföra undervisningen samt vårt mottagande av nyanlända elever till att eleverna får sina utbildningsrättigheter tillgodosedda? Förbereds de på att kunna ta ett aktivt medborgerligt ansvar för samhället både i nuet och i framtiden?

– Eller mer förenklat uttryckt; hur vet vi att vi gör rätt? Hur vet vi att det vi gör leder till önskade resultat? Hur vet vi att det vi gör åtminstone inte är fel? Om vi inte gör rätt bör vi åtminstone försöka att inte göra fel.

Konsekvenserna för eleverna blir stora om vi gör fel, menar Bunar. Därför är det viktigt att skolorna använder sig av forskningsframtagen kunskap. Det räcker inte med sådan kunskap som "man själv brainstormar fram med sina kollegor", framhåller Nihad Bunar och nämner ett exempel på en kommun i Sve-

rige som för några år sedan byggde en särskild skola endast för nyanlända, som senare lades ner.

Vad är då att göra fel? Eller vad bör vi undvika? Nihad Bunar anser att en lösning där skolan fysiskt skiljer elever åt bör vara högst tillfällig. Och att det måste finnas en planering för elevens vidareutbildning i den ordinarie skolformen. Det får inte heller finnas alltför många "stationer" som eleven ska förflytta sig mellan inom skolorganisationen.

– De här stationerna som eleven flyttas mellan utgör en risk i sig. De är de känsliga punkterna för en elevs integration i skolan. Så ju fler stationer som byggs in desto mer problematisk blir det för eleven. Samtidigt finns det lokala utvärderingar som visat att det fungerar, säger Nihad Bunar.

Utmaningar och förväntningar bra för barnen

En svårighet för nyanlända, och särskilt ensamkommande, elever i den svenska skolan har varit att de möts av för få utmaningar samtidigt som omgivningen har låga förväntningar på dem. Det har gällt både från lärarnas sida och från samhällets. Nihad Bunar tycker att hela bördan i stället välts över på elevernas bakgrund:

– Många säger "ja men det är ju en elev som inte har gått i skolan, som inte kan svenska eller som har varit med om enorma svårigheter och påfrestningar under sin resa". Förväntningarna på en elev med en sådan bakgrund har varit att "eleven inte klarar sig i den svenska skolan, oavsett vad vi gör".

Bunar menar att det är dags att vi slutar med den typen av förklaringar och i stället vänder blickarna inåt till skolan. I den situationen bör vi fråga oss hur dessa elever hanteras av skolan? Hur hanteras de av föräldrarna, i de fall det finns föräldrar? Självklart behöver många elever både omhändertagande och hjälp, men samtidigt måste de mötas av höga förväntningar och en stöttande miljö. Det gynnar deras utveckling. De här två sakerna hänger ihop, en miljö som präglas av höga förväntningar men också en hög stöttningsnivå, säger han och hänvisar till kollegan Monica Axelssons forskning.

– Man kan inte ha höga förväntningar och utmaningar utan en hög stöttningsnivå. Detta är kärnan i vad vi menar med höga förväntningar och utmaningar för eleverna, säger Nihad Bunar.

Nyanlända barn allas angelägenhet

I många rapporter påpekas det att nyanlända elever måste vara hela skolans ansvar och alla lärare bör ta ansvar och känna att "alla nyanlända elever är våra elever och alla elever ska känna att det här är våra kamrater." Ansvaret är alltså inte någonting som faller på några enskilda lärare.

I Sverige finns omkring 4 500 skolor och för många kommuner är nyanlända en ny målgrupp. Till skillnad från andra länder har det varit ovanligt att skolan tar in hjälp av det omgivande samhället. Nihad Bunar ser att det skulle kunna finnas möjligheter till samarbete mellan skolan och civilsamhället, som skulle kunna ställa upp som studiestödjare eller läxhjälp.

– Lika viktigt som att se till att folk har bostäder lika viktigt är att det finns ett socialt nätverk och någon form av framtidsperspektiv för individen. Man måste scanna hela lokalsamhället. Jag är helt övertygad om att det finns massor av resurser i hela lokalsamhället, säger Nihad Bunar.

Föräldrar vill bli inkluderade

Nyanlända föräldrar söker inte involvering i skolans pedagogiska praktik i samma utsträckning som svenska föräldrar, visar intervjuer som forskare gjort med föräldrarna. De nyanlända föräldrarna vill ha information, återkoppling och ett respektfullt bemötande. Det får dem att känna sig inkluderade. Föräldrarna i intervjuerna hade höga utbildningsambitioner för sina barn, men deras förmåga att stödja barnen var begränsad. Därför, menar Nihad Bunar, är det viktigt att hitta instrument att stödja föräldrarna - det är samtidigt ett sätt att stödja barns lärande och utveckling. All forskning visar att relationen mellan skolan och hemmet är viktig. En förutsättning för att barnen ska må bra och känna sig inkluderade är att föräldrarna mår bra, har arbete, bra boende och känner sig accepterade i Sverige.

– Föräldrar behöver erkännas som starka aktörer i barnens utbildning, annars blir det svårigheter, menar Bunar.

VERKTYG

• Studiehandledning

I Sverige är studiehandledning omskrivet som den främsta pedagogiska modellen och finns även inskriven i lag och i form av särskilt stöd. Studiehandledare fungerar som en kunskapsmässig, språkmässig och pedagogiska brygga mellan det eleven har med sig från tidigare ämneskunskaper och språket.

Här finns en kort film om studiehandledning som Skolverket i Sverige tagit fram och som visar hur det kan gå till och vad som är bra att tänka på:

www.andrasprak.su.se

• Kartläggning

Kartläggning av vad eleven kan och inte kan, framhålls i forskningen från Sverige men även från andra länder. Det handlar om att identifiera vad barnet har lärt sig i tidigare skolor och elevernas styrkor. I Sverige är Skolverkets kartläggningsmaterial för bedömning av nyanlända elevers kunskaper steg 1 och 2 är från den 15 april 2017 obligatoriskt att använda.

www.skolverket.se

Tosprogede børn skal hurtigt ud af modtagerklasserne

TEKST OG FOTO: Joan Rask

En række danske kommuner har påvist, at mange tosprogede børn lærer dansk hurtigere, når de har minimal tid i modtagerklasserne. Sprogforsker maner til besindighed, for det kræver, at sprogundervisningen fortsætter på højt niveau – ellers går børnenes sprog i stå.

Nogle gange er der seks tolke i lokalet. Det er forældrene, der er på kursus i at være forældre til børn, som går i en dansk folkeskole. Skolen kalder det forældrepartnerskaber – et partnerskab mellem skole og forældre, der handler om at give børn de mest optimale muligheder for at lære sprog og gå på en dansk skole.

Gitte Frandsen er konstitueret skoleleder på Grøndalsvængets Skole, der er en af de skoler i København, som har flest tosprogede børn. Skolelederen skønner, at cirka halvdelen af børnene på skolen har to sprog. I løbet af dette skoleår skal hun ændre radikalt på den måde, skolen tager imod børn, der ikke taler dansk. Før gik de i modtagerklasser i flere år. Nu skal det ændres, og børnene skal langt hurtigere ud i de almene klasser.

“Vi har altid set modtagerklasserne som en del af Grøndalsvængets Skole, og det betyder meget for os, at børn i modtagerklasserne føler, at de hører til,” siger hun.

Måske medvirker den holdning til, at de tosprogede børn på Grøndalsvængets skole klarer sig næsten lige så godt til afgangsprøven i 9. klasse som dem, der kun taler dansk.

“Vi er der ikke helt endnu med drengen, men næsten,” siger hun.

På Grøndalsvængets Skole er det tosprogede element en fast bestanddel i stort set alt, hvad skolen gør. Forældrekurserne er en indsats, der kørte første gang i skoleåret 2016/17, og resultaterne har været så gode, at kurserne

I løbet af dette skoleår skal skoleleder Gitte Frandsen ændre på den måde skolen tager imod børn.

fortsætter. Gitte Frandsen er grundlæggende glad for, at Københavns Kommune indfører nye regler for modtagerklasserne. Hun ser forældre-rekurserne som en vigtig nøgle.

"Det hjælper, når forældrene forstår, hvad det vil sige at lære et nyt sprog, og at de godt kan hjælpe børnene, selvom de ikke selv taler dansk," siger skolelederen.

Modtagerklassen – blot en trædesten

Københavns Kommune har indført nye regler fra skoleåret 2017/18, og det betyder, at børn nu visiteres langt mere grundigt end tidligere, og at de skal hurtigst muligt ud i de almene klasser. Ændringen er blandt andet sket, fordi

flere mindre kommuner har haft succes med at knytte nyttilkomne børn direkte til de almene klasser fra første skoledag. En af skolerne er Møldrup Skole i Viborg Kommune. Her har skoleleder Katrine Ørnebjerg Larsen arbejdet med minimal brug af modtagerklasser i nogle år.

"Børn integrerer sig sindssygt hurtigt, når vi sørger for at give dem værktøjer og sætte støtte op omkring dem blandt jævnaldrene børn og hos lærerne," siger hun.

På den jyske skole er det ikke unormalt, at børn i indskoling og mellemtrin kan følge den almindelige undervisningen allerede efter kun et år i Danmark.

“Vi smider dem ikke bare ind i en klasse – vi sætter fuld fart på sprogundervisningen, og i takt med at det giver mening, kommer børnene ud i deres egen klasse,” siger hun.

I begyndelsen er en ny elev kun med i frikvartererne, idræt og bevægelsestimerne. Senere kommer matematik måske med, og i takt med at eleven udvikler sig, kobles flere timer på. Sprogtilbuddet fortsætter sideløbende skolegangen ud. Her er fokus på at understøtte børnene i deres sproglige udvikling og særligt i begreber og sprog, der knytter sig til social og faglig læring.

Ensidigt fokus

Bergbóra Kristjánsdóttir er selv tosproget. Hun er islænding og forsker på Aarhus Universitet. I 2016 skrev hun sammen med Susanne Jacobsen Pérez artiklen “Nyankomne børn og unge i det danske uddannelsessystem: Lovgrundlag og organisering”. Hun peger på, at Danmark lider af mangel på viden om, hvad der virker, og hun efterlyser dataindsamling, som det sker i Sverige. En af de ting, vi ved, er, at lærere, der taler elevens modersmål, opnår de bedste resultater.

“Men det er svært, og skolerne kan selvfølgelig umuligt have lærere, der kan undervise i alle de sprog, børnene kommer med – men skolerne kan anderkende børnenes modersmål og hjælpe dem med at overskue livet som tosproget,” siger sprogforskeren.

I Bergbóra Kristjánsdóttir optik er et af de store problemer, at den faglighed, børnene kommer

med i andre fag som f.eks. matematik og engelsk m.v., bliver sat helt i stå, fordi skolerne er så fokuserede på at lære dem dansk.

En monokultur eller multietnisk?

“I Danmark er det ikke legitimt at tale om samfundet som multietnisk, og vi tør end ikke lære de tosprogede børn, hvad det vil sige at have to sprog,” siger Bergbóra Kristjánsdóttir.

Hun hilser det velkomment, at kommunerne knytter de nytilkomne børn tættere til de almindelige klasser og udfaser tiden i modtagerklasserne. Det kan nemlig give nemmere adgang til kammerater og tættere tilknytning til lokalsamfundet, og hun peger på, at undersøgelser viser, at mange børn lærer hurtigere dansk i almenklasserne.

“Det vigtigste er, at skolerne støtter med ekstra sprogundervisning under hele barnets skolegang. Disse børn har jo et andet sprog inde i hovedet – uanset hvilke regler, der er i Danmark,” siger hun.

Hun peger på, at der er mange skoler, der gør et virkelig godt arbejde, og at mange kommuner har valgt en mere ambitiøs tilgang end, hvad loven på området kræver. I Københavns Kommune er det ambitionen at løfte barnen.

Københavnmodellen – måske en redning?

En brændende platform; det kalder Christina Haahr Bach situationen for to år siden, da Københavns Kommune begyndte at se på modtagerklasserne. Hun er afdelingsleder for

GODE RÅD OM FORÆLDRESAMARBEJDER

Fra Grøndalsvængets Skole, København og Møldrup Skole og Viborg Kommune:

- Kurser og åbne caféer – over længere tid
- Brochurer om dansk skolegang på alle de modersmål, børnenes forældre har

GODE RÅD – LÆRERNES ROLLE

- Tæt samarbejde med integrationsvejledere og kommunens ressourcecenter
- Integrationsvejledere og ressourcecenter, der har tid og overskud, når behovene opstår
- Kompetenceudvikling i et langsigtet perspektiv

Inklusion, integration og sundhed og har arbejdet i flere år med den nye model, Ny i København, som den blev døbt.

“Vi besluttede os for at insistere på, at det er muligt at udsluse børn og unge hurtigere til det almene miljø, end det var gjort tidligere. Nogle børn gik i modtagerklasser i årevis,” siger hun.

Københavns Kommune indfører den nye model i faser over tre år. Første skoleår er 2017/18, og fra næste år har sproglærerne i modtagerklasserne pligt til at arbejde med udvidede elevplaner hver tredje måned. Her skal de vurdere elevernes faglige og sproglige progression og forholde sig til, hvornår barnet er klar til en almen klasse.

“Der har været for mange børn, der ikke fik det rigtige tilbud,” siger Christina Haahr Bach.

På Grøndalsvængets skole er skoleleder Gitte Frandsen tilbøjelig til at give forvaltningen ret – også sproglærer Maria Djurhuus nikker.

“Vi trængte til et skift,” siger Maria Djurhuus. Hun er en af de lærere, der kan visitere de nyttilkomne børn. Tidligere forgik visitationen ofte via en sekretær, som vurderede, hvilke skoler der havde bedst plads.

“I dag ser vi på det enkelte barns behov, hører om tidligere skolegang og vurderer, om de skal have et specialtilbud,” siger sproglæreren. Særligt den forandring glæder hun sig meget over.

“Vi er stadigvæk ikke i nærheden af de svenske visitationer, for vi har kun få timer per barn, men det er væsentlig bedre end før,” siger Maria Djurhuus.

Hun er lidt bekymret for overgangen til det almene tilbud.

“Jeg tror, det kan føre til utryghed for nogen. Jeg er glad for, at vi skal vurdere børnene individuelt, og at det er det hele barns trivsel, det handler om,” siger Maria Djurhuus.

GOD STRUKTUR ÄR LÖSNINGEN FÖR ÖREBRO KOMMUN

TEXT OCH FOTO: Anna Gärdegård

Strukturerade insatser är nyckelordet för hur Örebro kommun arbetar inom både skolverksamheten och socialtjänsten. En central mottagningsenhet tar emot nyanlända barn och unga till skolan. Socialtjänsten ger strukturerade insatser så att den unge får goda förutsättningar till ett självständigt liv den dag hen skrivs ut.

I Örebro har kommunen en gemensam mottagningsenhet, Perrongen, som tar emot nyanlända barn och unga till skolan. Det gäller såväl grundskolebarn som ungdomar i gymnasieålder.

Föräldrarna till förskolebarn får information om förskolesystemet och hjälp med blanketter och ansökan. För barn i årskurs 1-6 görs den i Sverige numera obligatoriska kartläggningen av nyanlända elevers styrkor, kunskaper och förmågor och därefter placeras barnet i någon av de 72 skolorna i kommunen. Barn i högstadiesåldern

går ett introduktionsprogram på åtta veckor före placering i skolan. För ungdomar i gymnasieålder görs en kartläggning där hänsyn tas till skolbakgrund. Leif Ageland, som är enhetschef för Perrongen, berättar att de fördelar de sett genom den centrala organisationen är att barnen inte behöver vänta

Barnen får en likvärdig introduktion

– Varje vecka tar vi emot nya barn till Perrongen. I Örebro är vi väletablerade, alla känner till oss och kan hänvisa barn och föräldrar direkt hit, säger Leif Ageland.

Andra fördelar som Leif Ageland lyfter fram är att barnen får en likvärdig introduktion in till den svenska skolan. Högstadiet barnen får genom introduktionsprogrammet en möjlighet att vänja sig vid skolkulturen i Sverige. Det är inte ovanligt att barnen kommer från en mer auktoritär skolmiljö än den svenska.

– Inom skolvärlden behöver vi lära oss mer om de skolkulturer som barnen kommer ifrån. Vi är stolta över den kulturella kompetens vi har skaffat oss genom åren här på Perrongen. Och vi utvecklas hela tiden, det är inte ovanligt att vi under en skoldag hälsar på tio olika sätt på eleverna, säger Leif Ageland.

Utsluss hjälper ensamkommande

I Sverige ligger ansvaret för de ensamkommande barnens boende och omsorg under socialtjänsten. Målet för socialtjänsten i Örebro är att "den unge kan klara sig själv, är i sysselsättning och har ett ordnat boende den dag hon eller han skrivs ut." För att uppnå detta erbjuder kommunen olika insatser med boendekedja med HVB-hem och stödboenden som grund. För de som fyllt arton år och har uppehållstillstånd finns en egen verksamhet som kallas för Utsluss. Det är den sista delen i boendekedjan.

– Samarbete med skolan är viktigt för oss och vi har upparbetat det för att snabbt kunna dela viktig information. Allt går ut på att stödjande ungdomarna att klara skolan. En representant från varje boende och från Utsluss deltar på regelbundna träffar med skolan en gång i månaden. Personal på Utsluss har även särskilda träffar med skolor där våra elever

Strukturer och samarbete är en viktig kombination, tycker Marie Strömblad och Anna Jakobsson.

går, säger Anna Jakobsson, enhetschef på avdelningen för ensamkommande.

Örebros arbete med ensamkommande har gett resultat. På verksamheten Utsluss har man gjort en egen uppföljning, baserad på avslutningssamtal med varje ensamkommande som skrivits ut vid 21 års ålder.

Av totalt 40 avslut sedan 2011 har nästan hälften (19) gymnasieexamen, 14 studerar eller har studerat på folkhögskola eller Komvux, tre studerar med planering via SFI (Svenska för Invandrare) och fyra ungdomar har annan sysselsättning (jobb och/eller föräldraledighet). Alla ungdomarna hade under sin boen-

detid feriepraktik och 39 av 40 har haft riktiga anställningar, 21 av 40 har körkort och endast fyra ungdomar har behövt försörjningsstöd. 40 av 40 hade ordnat boende vid avslut, de flesta har haft möjlighet att ta över sitt kontrakt via Örebro Bostäder eller privata hyresvärdar.

– Vår framgång bygger bland annat på att de insatser vi har är strukturerade och går ut på att hjälpa den unge att bygga upp ett självständigt liv med utbildning, arbete och bostad - även efter att denne fyllt 18 år, säger Anna Jakobsson.

Mentor som stöd

De strukturerade insatserna innebär att varje ungdom får en mentor som hjälper till med stöd i kontakter med skolan så som utvecklingssamtal och regelbunden kontakt med skolmentor och studievägledare. Man arrangerar även jobbsökarkvällar och nätverkande för att hitta kontakter. En "jobbvägg" finns där lediga jobb sätts upp. När det gäller boende så får den unge hyra en lägenhet i andra hand och boendet är villkorat med att aktivt delta i Utsluss verksamhet. För att kunna ta över kontaktat vid 21 års ålder, krävs att man sköter sig och har en sysselsättning så att hyran kommer in.

Marie Strömblad, som arbetar som handlare på Utsluss framhåller att det som händer i skolan såklart spelar roll för hur det går, men också lika viktigt är att som ung vuxen ha någon som kan hjälpa dem navigera i samhället och har förväntningar på dem.

– Eftersom det inte finns föräldrar i närheten är det viktigt att någon annan finns där och påminner, pushar och ser varje person, säger hon.

Samverkan med det omgivande samhället

Frivilliginsatserna kan inte nog understrykas, tycker Anna Jakobsson. Under åren har verksamheten haft hjälp av volontärer som ställt upp som studiestödjare. Det har varit till exempel pensionerade lärare eller lärarstudenter. Under våren hade man även ett samarbete med Örebro Universitet. Studenter som läser till lärare i samhällskunskap och engelska har tränat på att möta ungdomarna i verksamheten för att ge studiestöd.

Sommarskolan var lyckat, tycker resurspedagogen Mattias Bulun, eleven Faiz Azmi och rektor Mats Barlow på Kunskapskolan i Örebro.

Friskola visar vägen med sommarskola

TEXT: Ann Patmalnieks FOTO: Kicki Nilsson

Sommarskolan på Kunskapskolan i Örebro startade för elever som inte bott i Sverige så länge. Tanken var att de skulle få en anknytning till skolan även på sommaren. Men det visade sig vara många fler som fick nytta av satsningen.

Syftet med sommarskolan var både att hålla liv i svenska språket och att motverka ensamhet under lovet, berättar rektor Mats Barlow:

– En del av de nya eleverna drar sig undan och kan ha dåligt självförtroende. Då tänkte vi att om vi erbjuder skolarbete på lovet kan vi locka dem. De är väldigt fokuserade på studier eftersom det är vägen in i samhället.

Men sommarskolan var öppen för alla.

– Vi har flera elever som av olika anledningar halkat efter och behöver ta igen saker i lugn och ro, säger Mats Barlow.

Skolan har sedan våren 2016 haft en förberedelseklass med tio elever som kommit från Afghanistan, några via Iran.

Om sommarskolan

Sommarskolan pågick under två veckor sommaren 2017. Totalt deltog 40 elever, varav åtta var nyanlända. Elever räknas som nyanlända upp till fyra år efter att de börjat i svensk skola.

Kunskapsskolan i Örebro är en friskola för elever i årskurs 6 – 9. Nästa år ordnar Kunskapsskolan en sommarskola igen. Skolan får statligt bidrag för att ha undervisning sommartid, men bidraget täcker inte hela kostnaden. Koncernen där skolan ingår har en anställd som förmedlar forskning och erfarenheter till de skolor som tar emot nyanlända.

Faiz Azmi har lämnat förberedelseklassen och börjat i nionde klass. Han var en av eleverna på sommarskolan.

– Det var jättebra och hjälpte mig mycket. Jag ville plugga lite mer för att vara redo till hösten. Jag fick många uppgifter från lärarna, i NO och svenska, säger Faiz Azmi.

Det var tre lärare och resurspedagogen Mattias Bulun som höll i sommarskolan.

– Under en vanlig lektion finns inte lika mycket tid för varje elev. Här blev det mer individuell undervisning. Det ger kvalitet, berättar Mattias Bulun.

Fokus på kärnämnen

Sommarskolan hade fokus på kärnämnen svenska, matematik och engelska. Eleverna delades in i grupper utifrån behov.

– Några hade det lite tufft med matte, andra behövde jobba mer med svenska. Då fick de jobba intensivt med det några dagar, med en vuxen till hands. Eleverna kände att de gick framåt. De är ofta medvetna om att de till exempel behöver göra lite matte inför nian och tycker att det är skönt att ha det gjort före skolstarten, säger Mattias Bulun.

Stämningen på sommarskolan var också annorlunda.

– Vi började lite senare och efter någon timmes jobb gick vi till kafét och tog en macka. Det blir lite mysigare, mer tid att prata. Det är också annorlunda eftersom eleverna har valt att vara här, säger Mattias Bulun.

Även friskolor bidrar

Rektor Mats Barlow tycker att det är självklart att även en friskola väljer att ha förberedelseklasser och driva sommarskola.

– Varför ska inte vi dra vårt strå till stacken när det kommer så många? Vi vill visa de andra eleverna att det är viktigt att ta hand om de här ungdomarna.

Det kan vara en tankeställare för de andra eleverna att förstå att en del av de nyanlända eleverna knappt har haft möjlighet att gå i skolan, menar Mats Barlow.

– De ser hur de här eleverna satsar. Kanske kan det göra så att färre av de andra vaknar till först i nian när det är dags att söka till gymnasiet.

Utbildningssystem och organisering av skola

TEXT: Anna Gärdegård

I alla de nordiska länderna finns särskilt riktad undervisning för nyanlända elever och barnen har rätt att gå i skola. Vissa tidsangivelser finns i några länder. I Norge har asylsökande barn rätt till skola om barnet förväntas uppehålla sig i landet mer än tre månader och i Danmark om barnet förväntas uppehålla sig i landet minst sex månader. I Finland finns ingen särskild tidsangivelse. På Island har alla barn oavsett asylstatus samma rätt till utbildning och skolplikt. I Sverige har asylsökande barn rätt att påbörja skola inom en månad men däremot ingen skolplikt. Elever som har ett uppehållstillstånd som gäller minst ett år har däremot skolplikt.

Hur utbildningen ordnas varierar. I Norge, Sverige, Finland och Island organiseras utbildningen av kommuner i avskilt introducerande utbildning under olika lång tid eller genom direktintegrering i ordinarie klasser. I Danmark organiseras vanligtvis utbildningen för asylsökande barn genom avskild introducerande utbildning i särskilda skolor som är knutna till asylboenden. Grönland och Färöarna har inte tagit emot flyktingar. Flykting- och asylmottagning faller utanför Ålands självstyrelse och regleras i rikslagstiftningen.

Rättigheter inom utbildningssystemen

Danmark	Finland	Norge	Sverige	Island
Skolplikt gäller för alla barn som bor i landet eller uppehåller sig i landet minst sex månader och gäller till och med årskurs 9.	Rätt till grundläggande utbildning gäller barn som söker asyl och barn som beviljats asyl – på samma sätt som alla andra barn i läropliktsålder	<p>Alla barn som förväntas uppehålla sig i landet mer än tre månader har samma rättigheter till grundskoleutbildning, oavsett legal status.</p> <p>Asylsökande mellan 16 och 18 år har rätt till gymnasieutbildning om den unge har genomfört grundskola eller motsvarande.</p> <p>Asylsökande mellan 16 och 18 år som inte har fullgjort grundskolan har rätt till grundskoleutbildning för vuxna.</p>	<p>Asylsökande barn har rätt till utbildning men de är inte skolpliktiga. Elever som har ett permanent eller tidsbegränsat uppehållstillstånd som gäller minst ett år har skolplikt.</p> <p>Rätt till utbildning gäller även om ett beslut om avvisning eller utvisning har meddelats. Även papperslösa barn och unga har rätt till utbildning på samma villkor som asylsökande.</p> <p>Rätt till utbildning efter grundskola gäller om den påbörjas innan barnet fyllt 18 år.</p>	<p>Asylsökande barn ska få utbildning inom fyra veckor efter att de har ansökt om asyl antingen i det allmänna skolsystemet eller genom ett utbildningserbjudande från Islands Immigrationsverk.</p> <p>Senast 12 veckor efter att de har ansökt om asyl ska alla asylsökande barn ta del av det allmänna utbildningssystemet.</p>

Utbildning, i förberedande eller ordinarie klass

Danmark	Finland	Norge	Sverige	Island
<p>Asylsökande barn går i särskilda skolor som är knutna till asylboenden.</p> <p>När barnen beviljas uppehållstillstånd, överförs de till en kommun och får undervisning antingen i skolklass med särskilt stöd eller i mottagningsklass med anpassad undervisning.</p>	<p>Vanligast är förberedande undervisning första året. Sedan får man ordinarie undervisning. Det är kommunen som ordnar grundläggande utbildning för de barn i läropliktsåldern som bor i kommunen. I svensktalande kommuner är det vanligare att börja direkt i en ordinarie klass.</p>	<p>Barn under 16 år börjar på vanlig grundskola direkt efter att de ankommer till asylmottagningen. Vid vissa skolor börjar de i en egen introduktionsklass (max 2 år), medan de på andra ställen börjar i vanlig klass med extra norskundervisning. Vissa organiserar så att eleverna deltar i både introduktionskurser och vanliga klasser samtidigt.</p>	<p>En del kommuner organiserar mottagning i mottagningsenheter där de nyanlända eleverna vistas den första tiden. Vanligt även med förberedelseklass (max två år), eller direktintegrering. Ingen elev kan ha all sin skolgång i förberedelseklass utan måste från början ha en tillhörighet i en ordinarie klass.</p>	<p>De större kommunerna har förberedande klasser medan de mindre lägger större vikt på enskilt stöd inne i klassrummet.</p>

Anpassade insatser

Danmark	Finland	Norge	Sverige	Island
<p>Barn som är tvåspråkiga och som har förutsättning att delta i den allmänna undervisningen får olika former av språkstöd anpassad efter barnets behov.</p> <p>Tvaspråkiga elever som inte har förutsättning att delta i den allmänna undervisningen får baskunskaper i danska som andraspråk i särskilda klasser och grupper men även som personlig undervisning.</p>	<p>Barn med invandrarbakgrund får undervisning i finska eller svenska enligt lärokursen i finska eller svenska som andraspråk.</p> <p>Kompletterande undervisning i det egna modersmålet kan fås i grundskolan, gymnasiet samt inom den grundläggande yrkesutbildningen.</p> <p>Individuella studieplaner görs för alla barn.</p>	<p>Barn med ett annat modersmål har rätt till norskundervisning tills de har tillräckliga färdigheter i norska för att följa den ordinära undervisningen. De kan vid behov få undervisning i sitt modersmål och/eller tvåspråkig ämnesutbildning. Det finns särskilda läroplaner i norska för nyanlända och en läroplan i modersmål.</p>	<p>Inom de första åtta veckorna i skolan ska en obligatorisk kartläggning göras för att ta reda på vilka kunskaper eleven har med sig, för att kunna planera undervisningen utifrån varje persons behov och för att placera eleven i en lämplig undervisningsgrupp.</p> <p>Elever med annat modersmål än svenska har rätt till modersmålsundervisning</p> <p>Nyanlända elever har rätt till studiehandledning på modersmålet.</p>	<p>Det finns extra språkundervisning i de flesta kommuner. I den nationella läroplanen har isländska som andra språk ett eget kapitel med specifika kompetensmål.</p> <p>Elever med annat modersmål än isländska kan få tillfälle att utveckla sitt modersmål och få sina färdigheter erkända</p> <p>Alla skolor på Island har en mottnagningsplan för barn med annat modersmål än isländska.</p>

Andra stödformer

Danmark	Finland	Norge	Sverige	Island
Inget svar	<p>Invandrarelever på alla nivåer i utbildning som leder till examen kan få stödundervisning enligt behov.</p> <p>Inom den grundläggande utbildningen har elever rätt till undervisning enligt sin trosuppfattning om vissa förutsättningar är uppfyllda.</p>	<p>Kommuner kan erbjuda eleverna ett extra år i grundskolan.</p> <p>Elever med särskild språkundervisning kan ha rätt till två års extra utbildning i studier på andra nivå om det är nödvändigt för att eleven ska nå utbildningsmålet.</p> <p>Sedan 2016 kan kommuner och fylkeskommuner erbjuda mer grundutbildning inför/i kombination med gymnasieutbildning.</p>	<p>Undervisning i ämnet svenska som andraspråk kan ges i stället för i ämnet svenska. Ger samma behörigheter för vidare studier.</p> <p>Omfördelning av undervisningstid mellan olika ämnen kan göras till förmån för undervisning i svenska.</p> <p>Utökad timplan - möjlighet för elever att få undervisning fler timmar i ämnet svenska som andraspråk än vad timplanen anger.</p>	<p>Stödformer är olika i kommunerna beroende på kommunernas och skolornas storlek, organisation och kapacitet.</p> <p>Kommunerna får undervisningsrådgivning från en nationell specialist i undervisning av elever med isländska som andra språk för lärare i grundskolan.</p>

Övrigt, särskilda satsningar, nya lagförslag

Danmark	Finland	Norge	Sverige	Island
Inget svar	Utbildnings- och kulturministeriet har handlingsplan Meaningful in Finland för att förhindra hat-tal och rasism och för att främja social integration (2016). Målen innefattar t ex att förbättra kompetensen hos lärare och andra yrkesverksamma som arbetar med barn och ungdomar	Långsiktiga åtgärder som handlar om att bygga upp lärarnas kompetens, t ex vidareutbildning i andraspråks pedagogik, satsningen Kompetanse for mangfold (2013-2017) och länskurser för dem som arbetar med undervisning av asylsökande och flyktingar. Nytt lagförslag om rätt till utbildning så snart som möjligt och inom en månad	Nyanländas inläring ska inte bli "put on hold" Skolverket har fått extra uppdrag i form av generella insatser till alla kommuner och specifika insatser till utvalda kommuner. Ny lag från 2017 ger alla som har fyllt 17 men inte 25 år med tillfälligt uppehållstillstånd eller som har utvisningsbeslut som inte kan verkställas möjlighet till ett längre uppehållstillstånd för studier på gymnasiet samt sex månader efter avslutat gymnasium.	Island har under 2017 arbetat med en Action plan och enligt denna ska Immigrationsverket se till att nyanlända barn har tillgång till utbildning senast fyra veckor efter ankomst.

Tack till skolexperterna från respektive varje land som svarat på frågor och kvalitetssäkrat informationen.

Tidiga insatser från skolans socialarbetare skapar goda förutsättningar för inläring, säger Anna-Marja Kairamo.

Socialarbetaren ett stöd för unga i skolmiljön

TEXT: Caroline Jonsson **FOTO:** Laura Mendelin & Mostafa Mohammad Ali

I finländska Espoo arbetar socialarbetare i skolan för att träffa ensamkommande och andra nyanlända unga. I stället för att låta ungdomarna gå korta kurser hos arbetsförmedlingen får de studera längre tid. Det är ett sätt att fånga upp studiemotiverade elever och hjälpa dem att skapa sig en framtid.

I skolan Omnia, där socialarbetare Anne-Maarit Pullinen arbetar, möter hon och hennes kollegor ensamkommande och andra nyanlända i åldrarna 17-25 år. Här deltar eleverna i årslånga förberedande studier. Socialtjänsten i Espoo har funnits representerad i skolan över tio år.

Långvarigt samarbete

Samarbetet mellan social- och skolektorn började i slutet av nittiotalet som projekt för unga nyanlända utan läs- och skrivkunskaper och permanentades år 2006. Socialarbetaren Aino-Marja Kairamo som handlägger ärenden för ensamkommande och andra nyanlända menar att tidigare åtgärder som korta språkurser hos arbetsförmedlingen fungerade dåligt för denna grupp.

– Det går inte att ta in kunskap i en tillvaro av kaos och snabba miljöombyten. Här får i stället studiemotiverade ungdomar med livet framför sig förutsättningar att skapa en trygg vardag. Tidiga insatser från skolans socialarbetare skapar förutsättningar för dem att tillgodogöra sig studierna

Åtta av tio läser vidare

Anne-Maarit Pullinen uppskattar att åtta av tio läser vidare efter grundskoleförberedande studier och språkutbildning på grundläggande gymnasieliknande studier eller yrkesinriktade program.

– Frånvarande elever ringer jag på morgonen. Många skulle nog inte orka komma tillbaka till

När en elev behöver extra stöd samarbetar socialarbetaren Anne-Maarit Pullinen med läraren i klassrummet.

Läraren Lenka Harju (stående) kan fokusera på undervisningen när hon har tillgång till en socialarbetare, som här Anne-Maarit Pullinen (sittande).

skolan utan mina ihärdiga samtal. Vissa elever har jag kontaktat varje dag under en månad innan vändningen sker, tills personen får kraft att återvända till studierna.

Skolans socialarbetare samarbetar med elevernas ansvariga socialsekreterare. De ingår i samma arbetslag och möts varannan vecka. Efter skoltid deltar Anne-Maarit Pullinen även i elevernas fritid.

– Tillsammans med volontärer engagerar jag mig i en stödgrupp som ordnar fritidsaktiviteter. Här diskuteras även känslor, sömn och annat som påverkar psykisk hälsa och studiekoncentration, säger Anne-Maarit Pullinen.

Psykologiskt stöd saknas ofta

Under rasterna vägleder skolans socialarbetare de nyanlända genom det finländska välfärdssystemet. När dörren till Pullinens arbetsrum står öppen välkomnar hon besök. Här kan eleverna få hjälp med tidsbokning till läkare, ifyllnad av blanketter och ekonomiska frågor. Praktiska ärenden leder många gånger till samtal om ensamhet, oro eller svåra upplevelser.

– De pratar oftast inte med någon, inte heller med andra unga i liknande situation. Psykologiskt stöd saknas ofta. Ensamkommande och andra nyanlända skulle behöva hjälp med att lära sig leva med traumatiska erfarenheter. Ofta bokar jag in uppföljande samtal innan vi skiljs åt, säger Anne-Maarit Pullinen.

Närvaro i klassrummet

Om en elev behöver extra stöd samarbetar Anne-Maarit Pullinen med läraren i klassrummet. Om någon har svårt att stanna under lektionen, finns hon där som resurs.

– Då sitter vi tillsammans i rummet intill en stund. I klassrummet får jag ökad förståelse för ungdomens skolsituation och kan förmedla

en tydlig bild av elevens vardag till ansvarig socialsekreterare.

För läraren Lenka Harju innebär ständig tillgång till socialarbetare att hon kan fokusera på undervisningen. Goda relationer mellan elev, lärare och socialarbetare skapar god studiemiljö, menar hon:

– Ser jag att en elev mår dåligt kontakter jag socialarbetarna direkt. Det betyder att jag kan finnas närvarande för resten av klassen. Korta kurser skapar bara oro för dessa elever. Att sitta på sin stol i samma klassrum i gemenskap tillsammans med en lärare skapar trygghet och förtroende.

Vinje ønsker flyktningene velkommen

TEKST OG FOTO: Oddrun Midtbø

- Vinje trenger flyktningene. Vi trenger mennesker som holder skolene og lokalsamfunnet i gang. Vi vil være en del av verden.

16-åringene Guled Mohammed og Anne Våle har vokst opp sammen. De har begge sommerjobber nå; Anne i kantina på kommunehuset, Guled på Spar-butikken like ved. De står på spranget ut fra Åmot og inn i forskjellige miljøer.

Anne Våle skal ta to år på naturbrukslinjen ved Ulefoss videregående skole. Målet er å komme tilbake til gården som hun har vokst opp på.

Anders Sandvik kom som skolesjef til Vinje nettopp fordi han ville «bo et sted der hver enkelt person er viktig, og der jeg slipper et liv i kø».

Mannen bak disse ordene er assisterende rådmann Anders Sandvik. Han kom som skolesjef til Vinje for 12 år siden, nettopp fordi han ville "bo et sted der hver enkelt person er viktig og der jeg slipper et liv i kø". Vinje er en fjellkommune i Telemark i Øst-Norge, med i overkant av 3 700 innbyggere.

Vinje med plass til alle

30 år etter at den første somalieren kom til Vinje, er flyktningene en integrert del av lokalsamfunnet. Først kom somalierne, deretter bosnierne som blant annet driver butikk og slakteri, deretter kom flyktninger fra Liberia, Etiopia, Eritrea, Sudan, Palestina, Syria og Iran. Mange har fått jobb i helse- og omsorgssektoren. Den vidstrakte kommunen har også plass til arbeidsinnvandrere fra forskjellige europeiske land.

Men det er spesielt i møte med somaliske flyktninger at kommunen blir løftet frem som rollemodell for andre. I 2007 fikk Vinje en pris fra Amnesty for denne innsatsen. Kommunestyret har en representant med somalisk bakgrunn. Bare en av 25 folkevalgte stemte imot å ta i mot flere flyktninger.

- Målet er at innvandrere skal kjøpe seg hus og bli værende, men tilgang på boliger er utfordrende, som i så mange andre distriktskommuner, forteller Anders. Kommunen bygger 15 nye utleieboliger for å møte behovet.

Abdi er nøkkelperson og rollemodell

- Vi retter ressursene mest inn mot flyktningene. Alle skal fullføre introduksjonskurset, der firer vi ikke en tomme. Vi stiller krav og vi har forventninger til flyktningene som kommer hit. Vi bruker ikke mye tid på de som kommer hit som arbeidsinnvandrere.

Tidlig i samtalen nevner han Abdi – "nøkkelperson når det gjelder integreringsarbeid i kommunen". Alle i Vinje kjenner Abdi. Han var en av to personer kommunen valgte å sende til Oslo da kong Harald og dronning Sonja hadde hagefest, og alle kommunene i landet skulle velge ut verdige gjester.

Anders ringer, og Abdi Ali dukker raskt opp. Kledd som en tømmerhogger fra de dype skoger; med helsetrøye under den rødrotete skjorta. Han mimrer tilbake til den første tiden, da han kom som flyktning til Norge i 1990.

- Det var veldig vanskelig i starten. Bare et par timer norskundervisning om dagen, ingen språktrening, ingen aktivitet. Vi, somaliske menn, opplevde at vi ble isolert. Vi opplevde at vi ikke gjorde noe nytte for oss. Selv om jeg kom fra landsbygda i Somalia, opplevde jeg ingenting felles med Vinje. Jeg måtte lære alt på nytt, sier han.

Denne erfaringen er god å ha nå, når han møter flyktninger som er nye i bygda. Han forstår kultursjokket og alle spørsmålene som melder seg i møte med norsk kultur. Nå jobber han både på skolen og omsorgssenteret. Han har kjøpt seg hus, fått både kone og mor til Vinje og er blitt "far til et helt fotballag", som Anders sier det.

Latteren sitter løst mellom de to mennene. De er trygge på hverandre, og de deler mange opplevinger og erfaringer.

- Vi våger å diskutere tema som islam i møte med norsk kultur; klesdrakt og ungdommer, ramadan og arbeid. Det er avgjørende å ha personer som Abdi med i slike debatter. Jeg som etnisk norsk har ikke den samme tyngden,

selv om jeg er tatt opp i Isak-klanen etter at jeg var gjest i landet, forteller Anders. Han forklarer:

- Lokale somaliere og Vinje kommune har til dels har vært med å bygge opp 19 skoler i Somaliland, og har et godt rykte på seg i det internasjonale somaliske miljøet. "Alle" har hørt om arbeidet vårt, og forbinder Vinje med noe veldig positivt.

Abdi opplever at somaliere ringer for å få råd og hjelpe til å flytte til Vinje; skaffe jobb og hus. De ønsker at barna skal vokse opp i trygge Vinje.

Ungdommens planer for fremtiden

Det er nettopp det 16-åringene trekker frem som styrken til Vinje: - Det er fint og trygt å bo her, sier Guled Mohammed og Anne Våle. De har kjent hverandre siden de gikk i barnehagen. Etter ti år på skolen står de nå på spranget ut i verden. Begge flytter fra hjemkommunen etter sommerferien, til hybel- og internatlivet.

Fotballtalentet Guled skal til toppidrettslinjen på Bø videregående skole. Målet er å bli profesjonell fotballspiller på nasjonalt nivå. Han spiller i dag på topplaget til Åmot; i 5. divisjon. En arena han deler med andre unge gutter og menn opp til 40-årsalderen.

Anne skal ta to år på naturbruk ved Ulefoss videregående, før en lærlingperiode på to år.

- Målet mitt er å komme tilbake til gården som jeg har vokst opp på, jobbe innenfor skogbruk, bo nært foreldre, søstre og besteforeldre, sier hun, som ikke ønsker et storbyliv. Hun tar et trygt valg for fremtiden.

Åmot er ingen arena for en fotballproff. Eller kanskje skal han bli advokat, som bror til en kompis av han, selv om foreldrene helst vil at han skal bli lege. Guled ser i første omgang tre år frem i tid.

- *Hvordan er det å være innvandrere i Vinje?*

- Da jeg var liten trodde jeg at jeg var som alle andre. Alle lekte med alle. Vi så ikke forskjell på hverandre. Barn er ikke rasister. Det var ikke før på skolen at andre foreldre og lærere gjorde meg oppmerksom på at jeg ikke var som de norske barna. Men nå er det mange flere somaliske familier her, så det er ikke så spesielt lenger. Jeg opplever likevel at det er litt splittet, at det er forskjellige miljøer, sier han og sier "mitt folk" om det somaliske miljøet.

- *Hvorfor sier du det?*

- Jeg var ti år gammel da jeg var i Somalia første gang. Selv om de hadde mye mindre enn i Norge, tok de vare på hverandre. Det fikk meg også til å tenke på hvor heldig jeg er, at mamma og pappa kom hit til Vinje, der vi alle har det trygt og godt. Etter hvert føler jeg meg likevel mer somalisk enn norsk; hele familien min er i Somaliland. Nå synes jeg det er fint å ha to kulturer. Jeg kjenner igjen mange tanker og følelser i sanggruppen Carpe Diem. De er andregenerasjons innvandrere med gode og meningsfulle tekster, sier han.

De to ungdommene vet at tiden da de hadde mye til felles, er forbi. Nå venter nye utfordringer. Som det alltid har gjort for 16-åringer på vei ut av hjemmet.

Fotballtalentet Guled Mohammed skal begynne på toppidrettslinjen ved Bø videregående skole. Han vil bli profesjonell fotballspiller på nasjonalt nivå.

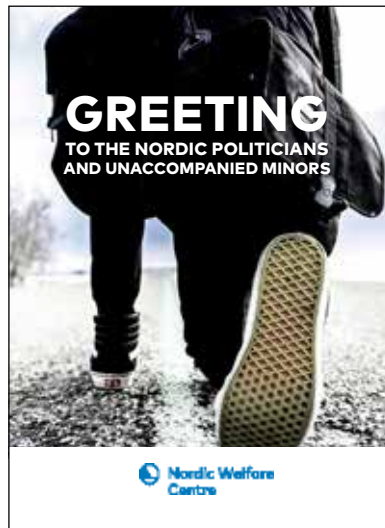
Gode råd fra Vinje:

- **Arbeidspraksis.** Kommunen tar ansvar for å opprette stillinger der flyktninger får nødvendig arbeidspraksis for å komme seg videre på arbeidsmarkedet.
- **«Inkluderingsbil»** er kjøpt inn av kommunen for at flyktningene skal kunne få kjørepraksis når de skal ta førerkort. De får også økonomisk støtte. Førerkort er nødvendig i en kommune som Vinje.
- **Gratis skolemat** for alle, hver dag, gir sosial utjevning. Halalmat er en naturlig del.
- **Inkluderende høytider:** For eksempel blir julen markert med en lysmesse med prest.
- **Integreringsutvalg** med representanter fra kommuneledelsen, skole, barnehage, kultur, helse, teknisk etat og NAV.
- **Brukerråd** er en formell og uformell samarbeidsarena for kommunen og flyktningene.
- **Samlinger på tvers** der man kan diskutere alt fra om det er haram å ta lån i banken til hvordan bo og kle seg når kuldegradene kryper ned mot minus 20. Det fører også til at folk fra ulike kulturer kan reflektere seg fram til en løsning som passer dem.
- **«Kjerringrådet»,** som gjennom mer enn 20 år har vært en flerkulturell møteplass, bare for kvinner. Erfaringen viser at kvinner har størst behov for denne typen tiltak; menn møttes likevel på ulike arenaer.
- **«Levende bok».** Biblioteket er en viktig arena. En flyktning forteller åpent om livet hun eller han hadde før møtet med Norge. Dette er enkle, forhåndsannonserte møter med litt kaffe, kake og gode samtaler mellom «innfødte» og innvandrere.
- **Humor** er en viktig del av livet; det fungerer best når folk er trygge på hverandre.
- **Suksessfaktoren** er å lete etter fellesnevner. Mennesker er mer like enn vi i utgangspunktet tror.
- **Bevisst bruk av ord:** Tittelen flyktningekoordinator ble endret til integreringskoordinator, fordi man ville inkludere alle kategorier innvandrere.
- **Svært tydelige krav** og forventninger, ingen snillisme. Ugyldig fravær fra introduksjonsprogrammet medfører trekk i lønn fra første time.

LÄS MER OM INTEGRATION OCH UNGA I NORDEN:

Hälsning till Nordens politiker och ensamkommande

Greeting to the Nordic politicians and unaccompanied minors

Samhällets mottagande av ensamkommande i Norden

Publikationerna går att beställa från www.nordicwelfare.org

